

Vroegmoderne tijd

Een gegeven:

De schilder Albrecht Dürer (1471-1528) signeerde al zijn kunstwerken met zijn monogram, de letters A en D die in elkaar waren geschoven.

- 2p **2** Leg uit dat dit gegeven 'het veranderende mens- en wereldbeeld van de renaissance' illustreert.

Gebruik bron 1.

Een bewering:

De gebeurtenissen in Den Bosch in 1566 passen bij verschillende conflicten in de zestiende eeuw.

- 4p **3** Ondersteun deze bewering door:
- uit te leggen bij welk godsdienstig conflict deze gebeurtenissen passen, en
 - uit te leggen aan welk politiek conflict in de Nederlanden deze gebeurtenissen bijdragen.

In 1608 stuurde de kolonist John Smith een gedetailleerde geografische kaart van een Engelse kolonie in Noord-Amerika naar Engeland.

Don Pedro de Zúñiga, de Spaanse ambassadeur in Londen, wist een kopie van de kaart te bemachtigen, die hij vervolgens naar de Spaanse koning Filips III stuurde.

- 2p **4** Verklaar de verwachting van Don Pedro de Zúñiga dat Filips III interesse zou hebben in de kaart van deze kolonie.

Gebruik bron 2.

Stel: je doet onderzoek naar de omstandigheden in New Plymouth en komt tot de volgende conclusies:

- 1 Het doel dat William Hilton wil bereiken door het sturen van de brief maakt deze brief als bron minder betrouwbaar voor je onderzoek.
- 2 De brief is bruikbaar om aan te tonen dat New Plymouth waarschijnlijk een vestigingskolonie is.

4p **5** Leg beide conclusies uit, waarbij je je antwoord telkens ondersteunt met een andere verwijzing naar de bron.

Gebruik bron 3.

De Wonderkamer past bij verschillende kenmerkende aspecten van de vroegmoderne tijd.

4p **6** Toon dit aan door:

- met twee verschillende kenmerkende aspecten uit de zestiende eeuw te verklaren waardoor het mogelijk is om collecties zoals die van de Wonderkamer te verzamelen, en
- uit te leggen dat de oprichting van de Wonderkamer heeft bijgedragen aan de wetenschappelijke revolutie in de zeventiende eeuw.

De invoering van militaire hervormingen verliep in de zeventiende eeuw in Frankrijk veel sneller dan in de Republiek. Dit verschil werd volgens een historicus veroorzaakt door staatkundige verschillen tussen Frankrijk en de Republiek.

4p **7** Ondersteun de redenering van de historicus door:

- aan te geven op welke wijze Frankrijk bestuurd werd **en** te verklaren dat dit het tempo van militaire hervormingen bevorderde.
- aan te geven op welke wijze in de Republiek politieke besluiten over het leger werden genomen **en** te verklaren dat dit het tempo van militaire hervormingen belemmerde.

Gebruik bron 4.

Een bewering:

Robert Clive wil dat de East India Company zijn beleid verandert.

3p **8** Ondersteun deze bewering door:

- uit te leggen welke beleidsverandering Clive voorstelt, waarbij je je antwoord ondersteunt met een verwijzing naar de bron, en
- met een historische gebeurtenis in 1765 aan te tonen dat de East India Company het voorstel van Clive overneemt.

De Oostenrijkse keizerin Maria Theresia stelde in 1774 een wet in die kinderen tussen zes en twaalf jaar verplichtte om naar school te gaan, waar zij rooms-katholieke godsdienstles moesten krijgen en leerden rekenen, lezen en schrijven. Oostenrijkers die zich verzetten tegen de verplichte scholing werden bedreigd met arrestatie.

- 3p **9** Geef aan dat dit beleid van Maria Theresia:
- verlicht **en** absoluut kan worden genoemd, en
 - de eenheid in haar rijk moest versterken.

Gebruik bron 5.

- 2p **10** Leg uit welk verlicht ideaal James Madison in dit artikel verdedigt.

Gebruik bron 6.

Stel: abolitionisten willen deze beschrijving van Pieter Groen inzetten in hun campagnes, maar ze twijfelen over het eenzijdige beeld dat Pieter Groen weergeeft.

- 4p **11** Licht dit toe door:
- uit te leggen welke boodschap de abolitionisten met deze beschrijving kunnen weergeven over slavernij, waarbij je je antwoord ondersteunt met een verwijzing naar de bron, en
 - uit te leggen dat het eenzijdige beeld dat Pieter Groen weergeeft van de gebeurtenissen op de plantage, past bij zijn achtergrond als familielid van een plantage-eigenaar.

Vroegmoderne tijd

bron 1

Pater Antonius Leendanus, prior van de kloosterorde van de dominicanen in Den Bosch, geeft een beschrijving van gebeurtenissen in de stad tussen 10 tot 14 oktober 1566:

De omvang van de schade is nauwelijks te schatten. Toen ambtenaren van de landvoogdes¹⁾ mij vroegen of die met twintigduizend gulden weer goed te maken was, kon ik daar geen ja of nee op zeggen. Bij dat alles werden ook de kloosterlingen verdreven; en als ze het zouden wagen terug te keren, dan werden ze gedood. Zo was het besloten ten aanzien van de franciscanen en dominicanen²⁾: de stad uit en er nooit meer in! Hun kloosters zouden een wereldse bestemming krijgen, dat van de franciscanen was bestemd tot groentemarkt, dat van de dominicanen tot vleeshal en markt voor runderen en ander vee.

noot 1 Margaretha van Parma, de Spaanse landvoogdes in de Nederlanden

noot 2 Dit zijn verschillende kloosterordes.

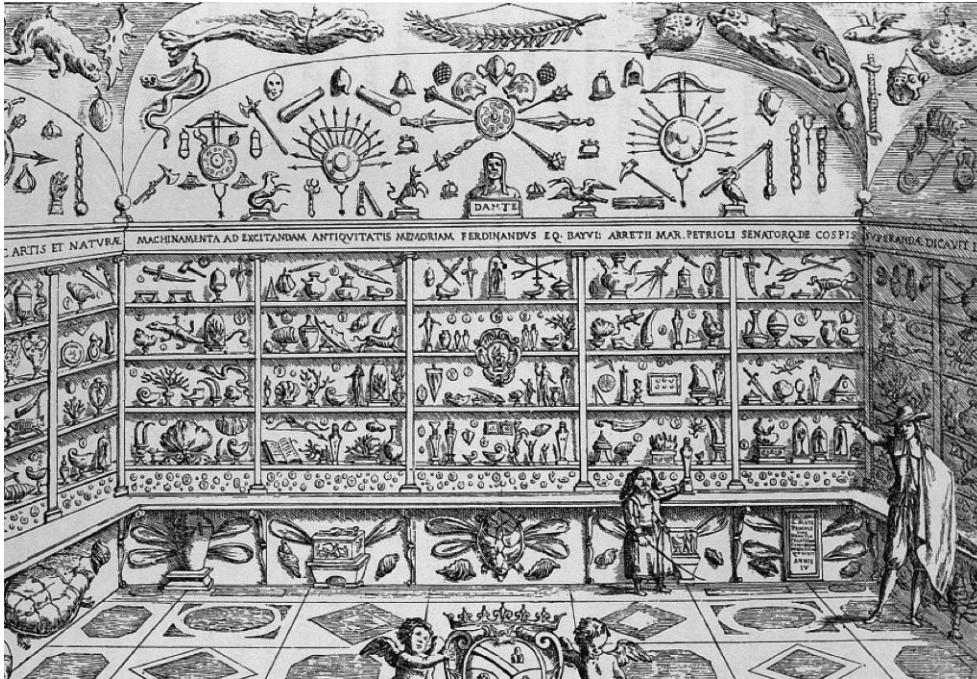
bron 2

Kolonist William Hilton schrijft direct na zijn aankomst in Amerika in november 1621 in een brief aan zijn neef:

Toen we aankwamen in New Plymouth, in New England, troffen we al onze vrienden en kolonisten in goede gezondheid (...). De indianen om ons heen zijn vreedzaam en vriendelijk; het land is heel plezierig en gematigd, en biedt uit zichzelf, van nature, een enorme hoeveelheid fruit, zoals wijnranken die in diverse soorten in groten getale aanwezig zijn. (...) Beter graan dan de indiaanse maïs kan niet worden gevonden, zeker niet geplant in grond die zo is als je zou wensen. We zijn allemaal eigen grondbezitters; we hoeven geen huur te betalen; en al deze goede zaken staan tot onze beschikking, wat en in welk seizoen we ook maar willen. (...) Ik verzoek je vriendelijk ervoor te zorgen dat mijn vrouw en mijn kinderen hierheen komen, waar ik zou willen dat al mijn Engelse vrienden zouden zijn.

bron 3

Tussen 1667 en 1677 wordt deze prent van de 'Wonderkamer' van markies Ferdinando Cospi uit Bologna gemaakt:

Toelichting:

In de Wonderkamer staan natuurhistorische objecten uit verschillende continenten en archeologische vondsten zoals antieke Griekse vazen. De kasten zijn open. In het midden staat Sebastian Biavetti, die vanwege zijn geringe lengte een levend onderdeel is van de Wonderkamer.

bron 4

In 1765 schrijft Robert Clive, een officier in dienst van de East India Company, vanuit India aan het bestuur van de Company:

We leven nu in een veelbetekenende periode die ik al had zien aankomen, ik bedoel de periode waarin het noodzakelijk wordt dat wij voor onszelf bepalen of we alles voor onszelf kunnen en willen nemen. Siraj Ud-Daulah¹⁾ is verslagen en zijn gebied is in onze handen. Het is nauwelijks overdreven om te beweren dat morgen het hele Mogolrijk in onze handen zal zijn. (...) Het onttroonen van de eerste Nawab²⁾ zou gevolgd worden door de troonsbestijging van de volgende. We moeten zelf Nawabs worden, en niet alleen in naam en misschien zonder het te verhullen. (...) Laten we zonder vertraging onze drie Europese regimenten aanvullen tot elk 1000 man en deze, gecombineerd met 500 man lichte cavalerie, drie of vier regimenten artillerie en de kracht van ons land, zullen ons onoverwinnelijk maken.

noot 1 Siraj Ud-Daulah is een Mogolvorst.

noot 2 een vorst

bron 5

Op 1 februari 1788 schrijft de Amerikaanse politicus James Madison in een artikel:

Als de wettelijke, uitvoerende en gerechtelijke machten in dezelfde handen zijn, of dat nu van één is of van velen, en of dat nu via erfrecht, via zelfbenoeming of via verkiezingen gaat, dan kan dat terecht tirannie worden genoemd.

bron 6

Pieter Groen bezoekt in 1792 de koffieplantages van zijn familie in Suriname. In zijn reisverslag geeft hij een beschrijving van de plantage Courtvlugt:

Er zijn niet veel kinderen. Dat schrijf ik toe aan enkele oude vrouwen die als vroedvrouw werken. Ze hebben de instelling dat het beter is zoonlief bij de geboorte te wurgen dan aan de blanken af te staan. (...) Er zijn nog meer mensen op die plantage die kwaad in de zin hebben. Twee van hen heb ik er gezien. Zodra nieuwe negers komen, stoken zij hen op om weg te lopen. Als ik daar directeur was, zou ik zulke knapen zeshonderd zweepslagen 's morgens en 's middags en 's avonds laten geven en hen laten insmeren met limoensap, peper, kruiden en dram¹⁾.

noot 1 slechte kwaliteit rum

Bronvermelding

Een opsomming van de in dit examen gebruikte bronnen, zoals teksten en afbeeldingen, is te vinden in het bij dit examen behorende correctievoorschrift, dat na afloop van het examen wordt gepubliceerd.